

Tóth Balázs Gergely

AZ ÉRINTETTSÉG KÖVETELMÉNYE AZ ALKOTMÁNYJOGI PANASZELJÁRÁSOKBAN

Az Alaptörvény és Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CL. törvény (Abtv.) megszüntette a bárki által kezdeményezhető utólagos normakontrollt, és ezzel párhuzamosan kibővítette az alkotmányjogi panasz intézményét. A jogalkotó mintegy el is határolta az alkotmányjogi panasz mai változatát a korábbi *actio popularistól*, mivel a panasz benyújtásának feltétele az indítványozó személyes érintettsége.¹ Az érintettség követelménye azonban nem egyszerűen a befogadási eljárás formális eleme, hanem az alapvető jogok érvényesíthetőségére is kiható feltétel.

Az érintettséget az Alkotmánybíróság tanácsai az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján mérlegelési jogkörükben vizsgálják. Amikor tehát az alkotmányjogi panaszt tesszük mérlegre, az érintettség kérdésében valóban az Alkotmánybíróság tevékenységének fontos elemét vesszük górcső alá. Az elmúlt négy évben az Alkotmánybíróság nagy számban bírált el alkotmányjogi panaszokat, ezért megállapíthatók a befogadási eljárás főbb irányai, valamint végső soron a testület szerepfelfogása is. 2012 óta összesen mintegy 1400 testületi döntés született alkotmányjogi panaszok tárgyában, ennek mintegy 10 százaléka foglalkozik érdemben az érintettséggel.

A kialakult gyakorlat alapján élesen elhatárolható az indítványozói jogosultsággal rendelkezők tágabb és az érintettek szűkebb csoportja közötti különbség. A bírói döntéseket követő panaszeljárások és a közvetlen panaszok elbírálása során az Alkotmánybíróság kialakított egy zsinórmértéket, amelynek alkalmazásától azonban több esetben önkényesen eltekintett. A szabályozás sajátosságai és a testület rapszodikus jogértelmezése társadalmi csoportokat zár el az alkotmányjogi panasz igénybevételének lehetőségétől.

AZ INDÍTVÁNYOZÓI JOGOSULTSÁG ÉS AZ ÉRINTETTSÉG KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉG

Az alkotmányjog panasz érdemi elbírálását többlépcsős befogadási eljárás előzi meg. Már a főtítkári elő-

készítő eljárás keretében sor kerül mind az indítványozói jogosultság, mind az érintettség vizsgálatára. Az egyes alkotmánybírósági eljárások kezdeményezésére jogosultak körét az Alaptörvény határozza meg. Az indítványozó személyének elemzése során ezért a főtítkár először azt vizsgálja meg, hogy az eljárás kezdeményezője ebbe a személyi körbe tartozik-e; azaz, hogy jogosult-e egyáltalán az adott eljárástípus megindítására.

Az Alkotmánybíróság a jogosultság hiánya miatt utasítja vissza azokat a panaszokat, amelyeket nemzetközi szerződésbe ütközés indokával terjesztenek elő. A törvény ugyanis meghatározza, hogy kik indítványozhatják egy törvény nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatát, és az alkotmányjogi panasz benyújtóját ilyen lehetőség nem illeti meg.

Szintén a jogosultság hiánya miatt utasítják vissza azokat a panaszokat, amelyeket a korábbi Abtv. alapján utólagos normakontroll keretében nyújtottak be és tartottak fenn. Ezekben az esetekben az volt megállapítható, hogy az indítványozónak nincs indítványozói jogosultsága utólagos normakontroll-eljárásra.²

A jogosultság hiánya volt a visszautasítási ok az önkormányzatok, választásiiroda-vezetők, jegyzők által benyújtott panaszok esetében is. A testület itt arra hivatkozott, hogy az alapvető jogok rendeltetése az, hogy védelmet nyújtson a természetes személyeknek, illetve közösségeiknek vagy az általuk létrehozott jogi személyeknek az államhatalommal szemben. Az Alkotmánybíróság úgy foglalt állást, hogy ezek a személyek maguk is hatósági jogköröket gyakorolnak, nekik is törvényi kötelezettségük az alapjogok védelme, ennélfogva nem érheti őket alapjogi sérelem.³

A befogadási eljárás során tehát először az indítványozói jogosultság kérdése merül fel. Az érintettség csak akkor vizsgálható, ha a panasz előterjesztője egyébként rendelkezik indítványozói jogosultsággal. A különbség a visszautasítás törvényi hivatkozásából is kiderül: jogosultság hiánya esetén a végzés az Abtv. 64. § (1) bekezdés b) pontjára, az érintettség hiánya esetén a d) pontra hivatkozik.

AZ ÉRINTETTSÉG VIZSGÁLATA
A BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOKAT
KÖVETŐEN BENYÚJTOTT
ALKOTMÁNYJOGI PANASZOK
ESETÉBEN

Az Abtv. 26. § (1) bekezdése és a 27. §-a szerinti panaszok, azaz a bírói döntést követő panaszok érintettségtesztje azonos. Az Alkotmánybíróság az érintettséget esetről esetre – sőt, adott ügyön belül támasztott §-ról §-ra, valamint felhívott alapjogról alapjogra – vizsgálja. Vagyis, azt kell megállapítani, hogy van-e közvetlen kapcsolat az adott indítványozó, a megtámasztott rendelkezés és a felhívott alapjog között.

A bírósági eljárást követő panaszok esetében az érintettség megítélése látszólag egyszerű: érintett az, akire a határozat rendelkezést tartalmaz. Érdeemi bírósági határozatnál a peres fél, illetve (büntetőügyben) a terhelt mindig érintett. Az Abtv. indokolása viszont azt is tartalmazza, hogy „*az érintettség fogalmának használata szélesebb alapjogvédelmi keret, mint ha pusztán az adott ügyben részes fél számára lenne a lehetőség nyitva*”.

A törvény indokolásában említett tágabb értelmezés csak részben valósult meg. Valóban vannak olyan esetek, amikor a peres feleken vagy a terhelteken kívüli kör is élhetett alkotmányjogi panasszal, de ennek az ellenkezője is előfordult: volt, hogy a peres fél sem élhetett vele.

Az érintettség tágabb értelmezése a bírósági döntés követő panaszok esetében

Az első ilyen esetcsoport a sértett panaszjoga büntetőügyben. Az 1/2015. (I. 16.) AB határozattal elbírált ügyben a sértett magánvádlóként lépett fel. A határozat megállapította, hogy „*önmagában a sértetti pozíció nem biztosít alapot a személyes érintettség megállapítására a tekintetben, hogy az állam miként gyakorolja büntető igényét*”, de mivel a konkrét ügyben a sértett magánvádlóként járt el, érintettnek minősül.⁴ Büntetőügyekben a sértett nem zárható el általánoságban az alkotmányjogi panasz benyújtásától, de csak olyan alapjogokkal összefüggésben, amelyek az eljárási jogait érintik (például a tisztességes eljárás-hoz való jogát, jogorvoslati jogát, anyanyelv-használati jogát). Ezzel egyező érvelést tartalmaz egyébként a 14/2015. (V. 26.) AB határozat a pótmagánvádlóról (aki, ugye, szintén sértett) és a 3169/2015. (VII.

24.) AB végzés, amelyben ráadásul a sértett elhunyt hozzátartozója nyújtott be panaszt, tartalmilag a tisztességes eljáráshoz fűződő jog sérelme miatt.

Másik esetkörbe tartoznak a választójogi, illetve népszavazási ügyek, ahol a Kúria előtti eljárásban általában egy kezdeményező lép fel, az eljárás tárgya pedig a választási bizottság határozata. Egy választási plakát kihelyezése ügyében a választási eljárás korábbi szakaszában kifogást benyújtó, de a Kúria előtti eljárásban félként nem szereplő képviselőjelölt

nyújtotta be az alkotmányjogi panaszt, amelyet az Alkotmánybíróság be is fogadott.⁵ Az ügy azt az általános kérdést is felveti, hogy egy közigazgatási perben, ahol a per a közigazgatási ügyben ügyfélként szereplő személy (például az építési engedélyezési eljárás kérelmezője) mint felperes és a

másodfokú közigazgatási hatóság mint alperes között zajlik, a bírósági ítélet ellen nyújthat-e be panaszt a közigazgatási eljárásban szintén félként szereplő ügyfél, például a szomszéd. A példában szereplő szomszéd ugyanis az egyedi ügyben érintett (az ügyféli minősége ezt igazolja); a közigazgatási eljárásban neki megfelelő határozatot hoztak, ezért nem vett igénybe fellebbezést és bírósági felülvizsgálatot; ennél fogva a bírósági ítélet ellen nincs jogorvoslati lehetősége. Az ő esetében tehát elvileg nem zárható ki a panasz benyújtásának lehetősége.

A 28/2015. (IX. 24.) AB határozat felrúgta a bírósági döntést követő alkotmányjogi panaszok befogadása során alkalmazott érintettségteszt addig következetes gyakorlatát. A Kúria zöld utat engedett a férfiak – nőkéhez hasonló – kedvezményes nyugdíjba vonulásának lehetővé tételére irányuló kérdés népszavazásra bocsátásának. A bírósági határozatot olyan, eljárási pozícióban nem lévő nők támadták meg, akik éltek vagy élni kívántak a kedvezményes nyugdíjba vonulás lehetőségével, és azt sérelmezték, hogy a népszavazás „*a nők indokolt és ésszerű pozitív diszkrimináción alapuló különös védettségét szüntetné meg*”. Az Alkotmánybíróság befogadta a panaszokat, és megsemmisítette a Kúria döntését. Az érintettség vizsgálatát illetően a határozat indokolása csak azt tartalmazza, szűkszavúan, hogy a magánszemély indítványozók igazolták az érintettségüket. A korábbi választási ügyekhez képest itt nem pusztán arról van szó, hogy a bírósági eljárásban nem szereplő személyek nyújtottak be alkotmányjogi panaszt. Az érintettség kérdése úgy merül fel, hogy megakadályozható-e egy kérdés népszavazásra bocsátása arra hivatkozással, hogy annak majdani pozitív eredménye megszünteti az addigi pozitív diszkriminációt. Azaz,

a kérdés feltevése ügyében érintettek-e a pozitív diszkriminációban részesülők? A válasz egyértelműen nemleges. Miközben nem zárható ki, hogy egy népszavazásra bocsátandó kérdés önmagában is sérthet alapvető jogokat, és lehetnek olyan kérdések, amelyek népszavazásra bocsátása személyek egy csoportjának alapvető jogait sértik, ehhez a jogok összevétele lenne szükséges. A határozat bemutatta, hogy miként lehet önkényesen értelmezni az érintettség feltételét egy olyan esetben, amelyben a testület a célja alá rendelte a korábban kimunkált elveket. Az eset jól példázza azt is, hogy miként lehet a jogszabályi keretek tág értelmezése révén Alaptörvényben biztosított jogokat (a népszavazáson való részvételhez, valamint a népszavazás kezdeményezéséhez való jogot) szűkíteni.⁶

Az érintettség szűkebb értelmezése a bírósági döntés követő panaszok esetében

Az Alkotmánybíróság gyakorlata során előfordult, hogy még „az adott ügyben részes fél” sem élhetett panaszjogával.

Ide tartoznak egyrészt azok a határozatok, amelyek a per során születnek, nem érdemi határozatok, és közvetlenül nem a peres félre vagy terheltre vonatkoznak. Ilyen például a szakértői díj megállapításáról szóló végzés, amellyel szemben a terhelt és a szakértő fellebbezést nyújthat be, alkotmányjogi panaszszal azonban a fél nem élhet. Az Alkotmánybíróság egy 2013-as ügyben azt állapította meg, hogy a végzésben foglaltak ugyan kihatással vannak a terhelte is, de ő az ügydöntő határozatban a költségek viselése körében ezt fellebbezéssel támadhatja, és a jogorvoslati lehetőségek kimerítése után panaszra van lehetősége.⁷

Sokkal fontosabb kérdés annak eldöntése, hogy a közérdekű keresetet benyújtó civil szervezetek a keresetük elutasítása esetén élhetnek-e alkotmányjogi panaszszal. Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény felhatalmazza a civil és érdek-képviselői szervezeteket, hogy személyek nagyobb csoportját érintő diszkriminációs ügyekben személyiségi jogi pert vagy munkaügyi pert indítsanak. Az Alkotmánybíróság elé került ügyben az elsősorban hátrányos helyzetű roma gyerekek esélyegyenlőségének előmozdítása céljával létrejött alapítvány oktatási szegregáció miatt fordult bírósághoz.

A bíróság megállapította a jogellenes elkülönítést, de nem intézkedett annak megszüntetése iránt. Az alapítvány ezért alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Abtv. 27. §-a alapján.

Az Alkotmánybíróság leszögezte: az alapítvány ugyan felperese volt az ügynek, a bírói határozat azonban nem az alapítvány, hanem más természetes személyek (vagyis az elkülönített roma gyerekek) Alaptörvényben biztosított jogát sérti, ezért az alapítvány személyes érintettsége nem állapítható meg.⁸ Kiss László különvéleményében annak adott hangot, hogy közérdekű igényérvényesítés esetén az érintettséget meg kell állapítani. Ennek hiányában ugyanis éppen „a leginkább rászorult, saját jogaik érvényesítésére is gyakran képtelen személyektől” vonja meg az Alkotmánybíróság a segítséget. A különvéleményben utalás történik arra is, hogy eddig egyetlen szegregációs ügyben sem hozott érdemi döntést az Alkotmánybíróság. Ez azóta sem változott, pedig számtalan szegregációs ügy kerül bíróságok elé. Az erre szakosodott civil szervezetek közreműködésének hiányában azok, akik leginkább ki vannak téve az alapjogok korlátozásának, és a legkevésbé képesek jogaikat érvényesíteni, kizorulnak az alkotmánybírósági alapjogvédelemből.

AZ ÉRINTETTSÉG VIZSGÁLATA
A KÖZVETLEN PANASZOK
ESETÉBEN

Az Abtv. 26. § (2) bekezdésére alapított közvetlen panaszok esetében az indítványozó alapjogsértelme a jogszabály közvetlen hatályosulása miatt, bírói döntés nélkül következik be. Az ilyen panaszok száma lényegesen alacsonyabb, mint a bírói döntéseket követő panaszok száma, az érintettség kérdésében mégis több nehéz kérdés merült fel, mint a valódi panaszok esetében. A beadványozó érintettsége ezekben az esetekben jóval többször kérdőjeleződik meg.

Az Alkotmánybíróság – a német Szövetségi Alkotmánybíróság gyakorlatára emlékeztetően, de annál szigorúbb követelményeket alkalmazva – a 3110/2013. (VI. 4.) AB határozatban fektette le az érintettség vizsgálatának tesztjét. Ennek alapján az indítványozó akkor tekinthető érintettnek, ha a támadott norma a panaszban felhívott alapjogát közvetlenül, személyében és aktuálisan érinti.

Közvetlen és tényleges az érintettség, ha a jogszabály maga érinti az indítványozó alapjogát; azaz, az

alapjogsérelem bírósági vagy hatósági, esetleg munkáltatói döntés nélkül bekövetkezik. Ha ugyanis van bírósági döntés vagy hatósági határozat, akkor a jogorvoslati lehetőségeket ki kell meríteni, és az Abtv. 26. § (1) bekezdése vagy 27. §-a szerinti panaszt lehet benyújtani. *Személyes érintettség* akkor áll fenn, ha az indítványozó saját alapjoga sérült. Ez megvalósul, ha ő a norma címzettje, vagy ha a norma címzettje harmadik személy, de az indítványozó alapjogi pozíciója és a norma között szoros összefüggés áll fenn. Az *aktuális* érintettség követelménye pedig akkor teljesül, ha a jogsérelem a panasz benyújtásának időpontjában fennáll.

Közvetlen érintettség

Az Alkotmánybíróságnak 2012-ben arra kellett választ adnia, hogy a kormányhatározatok megtámadhatók-e alkotmányjogi panasszal. A visszautasítás indoka az volt, hogy az ilyen normák a miniszterek számára határoznak meg feladatot, „*harmadik személyek számára jogokat és kötelezettségeket nem állapítanak meg*”. Ebből következően a kormányhatározat az indítványozót nem érintheti közvetlenül.⁹

Hasonló indokolás olvasható a kúriai jogegységi határozatok megtámadását visszautasító határozatokban is. A közterületen intézkedő rendőrök képmáshoz való jogával foglalkozó 1/2012. Büntető-közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozatot egy időszaki lap főszerkesztője támadta meg. Az Alkotmánybíróság a visszautasítás során arra hivatkozott, hogy a jogegységi határozatok nem hatályosulnak közvetlenül, azok csak a bíróságokra kötelezőek, így az indítványozó közvetlen érintettsége nem állapítható meg.¹⁰

Vizsgálta az Alkotmánybíróság azt is, hogy fennáll-e érintettség abban az esetben, ha a jogszabály olyan kogens rendelkezést tartalmaz, amely alapján a tényleges, a panaszosra nézve sérelmes bírósági vagy más döntés meghozatalakor a döntéshozónak *nincs mérlegelési jogköre*. Ilyen ügy volt a bírók nyugdíjazásával kapcsolatos panasz befogadása. A bírók szolgálati jogviszonyának megszűnéséhez ugyanis köztársasági elnöki döntés, illetve bírósági döntés kellett, azonban az Alkotmánybíróság szerint ezek formális eljárások, a döntéshozóknak nincs mérlegelési jogkörük, a jogorvoslat nem tekinthető hatékonynak, és nem alkalmas arra, hogy a panaszos jogsérelmét orvosolja. Itt tehát volt jogalkalmazói döntés, az Alkotmánybíróság mégsem követelte meg annak megvárását.¹¹

A titkos információgyűjtésről rendelkező törvény vizsgálata során azt állapította meg az Alkotmánybíróság, hogy a titkos információgyűjtéshez ugyan szükséges a miniszter engedélyező határozata (tehát van hatósági aktus), ez az érintettek számára titkos, nem szerezhetnek tudomást róla, így ezt a határozatot a közvetlen érintettség vizsgálatakor figyelmen kívül kell hagyni. Itt tehát fennállt a közvetlen érintettség, holott a jogszabály és annak érvényesülése között volt egy konstitutív hatályú végrehajtási aktus.¹²

Személyes érintettség

A személyes érintettség vizsgálatának van a legkiterjedtebb gyakorlata. Az Alkotmánybíróság szigorúan ítéli meg azt a feltételt, hogy csak a norma címzettje lehet indítványozó. Előfordul, hogy a jogszabályon belül az egyes rendelkezések más-más részére írnak elő magatartási szabályokat. Ilyen esetben a testület minden egyes megtámadott rendelkezést megvizsgál abból a szempontból, hogy az indítványozó adott rendelkezés vonatkozásában címzettje-e a normának.

Bár ebben a kérdésben hamar kialakult a következetes gyakorlat, a mai napig számos panasz érkezik szakszervezetektől, egyesületektől és egyéb érdekképviseleti szervezetektől a szakszervezeti, egyesületi tagok vagy a szervezetek által képviselt magánszemélyek érdekében. Az Alkotmánybíróság a kezdetektől fogva arra az álláspontra helyezkedett,

hogy a szakszervezetek a magánszemély tagok alapjogai sérelmére hivatkozva nem nyújthatnak be panaszt; a saját, szakszervezeti jogaik védelmében viszont igen.¹³ Ez a megközelítés összhangban van a közérdekű keresetet benyújtó civil szervezetek panaszjogának elutasításával. A formális értelmezés az ilyen érdekképviseleti szervezeteket egy olyan eszköztől fosztotta meg, amely működésük alapját képezhette volna. Fő célkitűzéseiket az Alaptörvény az alapvető jogok védelmének nevezi, ennek elérésére létesültek, a jog- és érdekvédelemre szoruló személyek képviseletét látnák el, akik éppen saját jog- és érdekérvényesítő képességük korlátozott volta miatt fordulnak a szervezethez. Jogalkotói szándék esetén természetesen megoldható lenne a probléma az alkotmánybírósági gyakorlat megfordulása nélkül is. Ehhez elegendő lenne az alkotmánybírósági eljárásokra vonatkozó képviseleti szabályok megváltoztatása, az érdekképviseleti szervek képviseleti jogának elismerése.

A jogi személyek és tagjaik kapcsolatát érintő másik kérdés az volt, hogy a gazdasági társaságok gazdálkodását, pénzügyi helyzetét érintő jogszabályok érintik-e egyúttal a cégek osztalékra jogosult tagjainak alapjogait. A takarékszövetkezeti törvény ügyében a szövetkezeti hitelintézetek tagjait és a bankok részvényeseit érintettnek tekintette az Alkotmánybíróság. A 20/2014. (VI. 3.) AB határozat szerint elfogadható az az érvelés, hogy a takarékszövetkezeti tagok és a bankok részvényesei „a szóban forgó társaságok által elért eredményből osztalék formájában részesednek”. Ebben az esetben tehát a norma közvetlenül a gazdasági társaságra vonatkozott, annak gazdálkodását érintette, azonban közvetve kihatott a társaság tagjainak jogaira, érdekeire is. Ha ez a gondolatmenetet megszilárdul az Alkotmánybíróság gyakorlatában, akkor a cégek tagjai a cégek gazdálkodására kiható szinte minden jogszabályt megtámadhatnak.

Többször foglalkozott az Alkotmánybíróság azzal a kérdéssel, hogy vannak-e olyan jogszabályok, amelyek estében mindenki érintettnek tekinthető.

Ezt állapította meg a teljes ülés az úgynevezett „élő végrendeletre” vonatkozó szabályok ügyében benyújtott panasz vizsgálatakor: „minden ember halandó lévén bármikor kerülhet, akár váratlanul is (egyik pillanatról a másikra) abba a helyzetbe, hogy döntenie kelljen életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasításáról (ha egyáltalán képes erre). Az ilyen helyzet előreláthatatlansága és az ember halandó mivolta együttesen megalapozzák minden ember érintettségét”.¹⁴

A közvetlen érintettség körében már említett, titkos információgyűjtéssel kapcsolatos panasz befogadása során az Alkotmánybíróság részletesen vizsgálta és elemezte az indítványozó potenciális személyes érintettségét. Az Eötvös Károly Közpolitikai Intézet munkatársai azzal érveltek, hogy bár mindenki potenciális áldozat, nekik, mint a mindenkori kormányzat tevékenységét civil eszközökkel ellenőrző ('watchdog') szervezet munkatársainak a szokásosnál valószínűbb az érintettségük. Az Alkotmánybíróság ezúttal áttekintette az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatát. Több olyan döntést is görcső alá vett, amely kifejezetten a potenciális megfigyeltek panaszát bírálta el. A strasbourgi bíróság Klass és társai Németország elleni ügyében megállapította, hogy a kifogásolt rendelkezések alapján fogantatható megfigyelés potenciálisan érinti minden

embernek a levél-, posta-, távbeszélő- és táviróforgalmát a Német Szövetségi Köztársaságban, vagyis minden felhasználó vagy potenciális felhasználó közvetlenül érintett.¹⁵ Az Alkotmánybíróság a konkrét ügyben ezt az érvelést átültette a panasz befogadásának indokolásába: a titkos információgyűjtés rendőrségi törvénybe iktatott szabályai nem határozzák meg az érintett személyi kört, a megfigyelésnek nem feltétele még bűncselekmény elkövetésének gyanúja sem. Azaz, a támadott rendelkezések „személyi hatálya kiterjed minden Magyarország felségterületén tartózkodó személyre”. A nemzetbiztonsági törvényben felsorolt titkos információgyűjtési eszközök és módszerek pedig „lehetőséget biztosítanak az érintettek életének teljes körű megfigyelésére, ezért az elkerülhetetlenül érint kívülálló személyeket is (bárkit, aki a célszeméllyel kapcsolatba kerül)”.¹⁶

Egy 2012-ben befogadott panaszban az indítványozó magán-személy a munkavállalók kötelező egészségügyi alkalmassági vizsgálatára vonatkozó szabályokat támadta. A személyes érintettség körében a határozat indokolása azt tartalmazza, hogy mivel „a hatályos jogi szabályozás alapján minden munkavállaló köteles részt venni előzetes, illetve időszakos vizsgálaton, így ők potenciálisan érintettnek tekinthetők”.¹⁷

Szintén 2012-ben támadott meg egy indítványozó a mindenkit megillető ellenállási jogra hivatkozással számtalan jogszabályt, melyek a panaszos szerint egymással összefüggésben olyan közjogi rendszer alapját képezik, amelynek célja a hatalom kizárólagos birtoklása. Az indítvány alapját az Alaptörvény C) cikk (2) bekezdése képezte, miszerint: „Senkinek a tevékenysége nem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetve kizárólagos birtoklására. Az ilyen törekvésekkel szemben törvényes úton mindenki jogosult és köteles fellépni.” Ez a „mindenkit” megillető jog képezte a vizsgálat tárgyát, vagyis azt, hogy erre az alaptörvényi rendelkezésre hivatkozással bárki megtámadhat-e egy normát. Az Alkotmánybíróság többek között a személyes érintettség hiányára alapítottan utasította vissza a panaszt. Kiss László párhuzamos indokolása azt feszegeti, hogy a döntésnek „tartalmi értelmezést kellett volna adnia abban a kérdésben, hogy milyen típusú tényleges, közvetlen és személyes érintettség szükséges az ellenállási jogra alapított alkotmányjogi panasz befogadásához”.¹⁸

Az a követelmény, hogy az alapjog sérelmének a panasz benyújtásakor fenn kell állnia, szorosan összefügg az úgynevezett száznolcvannapos szabállyal. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az alkotmányjogi panaszt „a 26. § (2) bekezdésében meghatározott esetben az alaptörvény-ellenes jogszabály hatálybalépésétől számított száznolcvan napon belül lehet írásban benyújtani”. Ebből az következik, hogy csak azok a jogszérmek orvosolhatók közvetlen alkotmányjogi panasszal, amelyek a támadott jogszabály hatálybalépésétől számított száznolcvan napon belül bekövetkeztek. Azaz, ha valaki a törvény hatálybalépését követő száznolcvan napon túl kerül a törvény hatálya alá, és azzal be is áll a jogszérmé, nem élhet közvetlen panasszal.

Ennek visszásságára Stumpf István is felhívta a figyelmet egy különvéleményben. Az adott ügyben a nagykörösi képviselő-testület a 2011. április 2-án hatályba lépett szervezeti és működési szabályzata alapján 2012. április 26-án ötvenezer forint rendbírságot szabott ki az egyik képviselőre. A rendbírság alapja egy blogbejegyzés volt, amelynek tartalmát a képviselő-testület széksértésnek minősítette. A rendbírság kiszabása ellen nem volt helye fellebbezésnek. Az indítványozó a 2012. május 17-én benyújtott alkotmányjogi panaszában a jogorvoslati lehetőség hiányát sérelmezte. Az Alkotmánybíróság elkésettnek nyilvánította a panaszt, mert azt a panaszos a száznolcvan napos határidőn túl nyújtotta be.

A különvélemény felhívta a figyelmet arra, hogy az aktuális érintettséget akkor is meg kellene állapítani, amikor a jogszabály hatályba lépésétől számított száznolcvan nap már eltelt, de az adott ügyben történő hatályosulása csak később következett be. Ellenkező értelmezés esetén „a jogszabály hatályba lépésétől számított száznolcvan napon belül az alkotmányjogi panasz aktuális érintettség hiányában (mint egy idő elóttiség miatt) nem fogadható be, száznolcvan napon túl pedig – még ha az indítványozó aktuális érintettsége fenn is áll – a határidő túllépése miatt”. Az alkotmánybíró ezt „irracionális alkotmányos jogorvoslati defcítnek” nevezte.¹⁹

A szabály valóban irracionális. Kizárhatja például a panasz intézményéből azokat, akik a nagykorúvá válásuk következtében kerülnek egy sor jogszabály személyi hatálya alá, és azokat is, akik például egy alaptörvény-ellenes városi rendeletet azért nem kifogásolhatnak, mert csak a hatályba lépést követő

fél év után költöztek a városba. Az ésszerűtlenségét csak tetézi, hogy a szabály nem képezheti mérlegelés tárgyát. A különvéleményben megfogalmazott értelmezés *contra legem* jellegű, és nem veszi figyelembe, hogy a jogalkotónak éppen az Alkotmánybíróság hatáskörének gyengítése volt a célja. Ebben az esetben tehát a testületnek nincs mérlegelési jogköre; ellentétben az érintettség tartalmi meghatározásával, ahol viszont éppen az Alkotmánybíróság alakít ki irracionális jogorvoslati defcítet.

A már tárgyalt „élő végrendelet”-ügyben a személyes érintettségen túl az aktuális érintettséget is megállapította az Alkotmánybíróság: „Az egyik lehetséges értelmezés szerint az Eütv. 20. §-a csak akkor érinti a jelenben és közvetlenül az indítványozót, ha súlyos, életveszéllyel járó gyógyíthatatlan betegségben szenved, tehát amikor éppen abban a helyzetben van, hogy dönthet az életmentő vagy -fenntartó kezelés visszautasításáról. Mivel ennek lehetősége minden ember számára minden pillanatban fennáll, érintettségnek elfogadható, hogy senki nem tudhatja előre, mikor éri betegség vagy baleset, amelynek következtében gyakorolhatná az Eütv.-ben biztosított kezelés-visszautasítás jogát.” – „Egyszerűbb a jelenidejűség igazolása annál, aki (mint az indítványozó) élő végrendeletet kíván tenni vagy éppen tett is. Az élő végrendelet megtétele vagy ennek szándéka – az indítványozó állítása szerint a nyilatkozattétel alaptörvény-ellenes feltételei miatt nem tehetett nyilatkozatot –, elegendő alap a jelenbeli érintettség megállapítására.”²⁰ Az élő végrendelet ügyében tehát az Alkotmánybíróság a „mindenki

személyesen érintett” kategóriáján kívül megalkotta a „mindenki mindig érintett” kategóriáját is. Más kérdés, hogy ezen értelmezésnek a testület későbbi gyakorlatában nincs folytatása. Ráadásul, itt is figyelembe kell venni, hogy a szabály hatályba lépését követő száznolcvan napon túl azok sem nyújthattak volna be panaszt, akiket életük végéig sért a rendelkezés.

Előfordult olyan eset is, amikor száznolcvan napon belül nyújtottak be panaszt, habár a jogszérmé a benyújtás időpontjában még nem állt fenn. A legismertebb ilyen döntés a bírók nyugdíjazásának ügyében született. A panaszt benyújtó bírók egy része már – a támadott törvény alapján – kényszerű felmentési idejét töltötte. Voltak azonban olyan bírók is, akiknek a felmentési ideje csak fél évvel a panasz benyújtásának időpontja után kezdődött volna el. Azaz, az indítvány előterjesztésekor még semmilyen sérelem nem érte őket. „Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az érintettség abban az esetben is megál-

lapítható, ha jogszabály alkalmazására, érvényesítésére szolgáló cselekmények még nem történtek, de jogszabály erejénél fogva olyan jogi helyzet keletkezett, amelyből egyértelműen következik, hogy a panaszolt jogsérelem közvetlenül belátható időn belül kényszerítően bekövetkezik”.²¹

2014-ben, a közjegyzők nyugdíjazása ügyében az Alkotmánybíróság tovább tágította az aktuális érintettség fogalmát. A panaszt benyújtó három közjegyző közül az egyiknek 2017-ben, a másiknak 2020-ban, a harmadiknak 2026-ban szűnt volna meg a jogviszonya a törvény alapján. Az Alkotmánybíróság ugyan megjegyezte, hogy a bírók ügyéhez képest itt lényegesen hosszabb az az időtartam, amelyen belül a jogsérelem bekövetkezik, „mivel azonban az pusztán az időmúlás alapján kényszerítően be fog következni”, ezért mérlegelés alapján befogadásra alkalmasnak látta az alkotmányjogi panaszt ezen feltétel alapján is.²²

A nyugdíjszabályok megtámadása más vonatkozásban is felvetette az aktuális érintettség kérdését. A nyugdíjak mértékével, kiszámításával kapcsolatos rendelkezések ügyében az Alkotmánybíróság következetesen az aktuális érintettség hiányát állapítja meg, ha az indítványozó még aktív dolgozó, és a nyugdíját a nyugdíjfolyósító évekkal később fogja megállapítani egy határozattal, amellyel szemben jogorvoslatnak is helye lesz.²³

Sajátosan alakult az aktuális érintettség kérdése a választójogi szabályokkal kapcsolatban. Az egyenlő választójog alapelvét számon kérő indítvány az Alkotmánybíróság szerint a választás napját megelőzően idő előtti, azt követően viszont befogadható: „Az Alkotmánybíróság megállapította továbbá azt is, hogy a befogadhatóság szempontjából releváns érintettség a panaszosok oldalán az indítványok benyújtásának pillanatában még nem, de az elbírálás időpontjában – a 2014. október 12-i választásokat követően – már kétséget kizáróan fennáll [...]”. Az „elbíráláskori érintettség” fogalma 2015 előtt ismeretlen volt a gyakorlatban. Korábban fel sem merült, hogy az eljáró tanács – benyújtáskori érintettség hiányában – vizsgálta volna a panaszos elbíráláskori érintettségét. Nyilván azért nem, mert visszaélésre adhat alkalmat, ha az indítványozó a száznolcvannapos határidő betartása érdekében a jogsérelem bekövetkezése előtt benyújtja a panaszt, fenntartva annak lehetőségét, hogy a beadványa elbírálásáig potenciálisan még érintetté is válhat.

Megállapítható, hogy az Alkotmánybíróság a közvetlen, személyes és aktuális érintettség vizsgálata-

A NÉHÁNY ESETBEN MEGJELENŐ ENGEDÉKENYEBB BEFOGADÁSI ELJÁRÁS CSAK AZ ALKOTMÁNYJOGI PANASZ INTÉZMÉNYÉNEK LÁTSZÓLAGOS LÉTJOGOSULTSÁGÁT HÍVATOTT ALÁTÁMASZTANI, VALÓDI ALAPJOGVÉDELEMRŐL NEM BESZÉLHETÜNK

kor a saját maga által felállított elveket is több esetben korlátozottan, más esetekben kiterjesztően alkalmazza. Az érintettségteszt így a gyakorlatban önkényesen módosul; abban sem logikai összefüggés, sem könnyen meghatározható fejlődési irány nem mutatható ki. Több esetben joggal merül fel, hogy amikor az Alkotmánybíróság egyes ügyekben háttal fordít az addigi gyakorlatának, és kiterjeszti az érintettség fogalmát, pusztán az indítvány érdemi elutasításának kíván megágyazni.

AZ ÉRINTETTSÉG IGAZOLÁSA

Az érintettség igazolása látszólag adminisztratív kérdés, valójában azonban olyan eleme a befogadási eljárásnak, amely az alapjogok érvényesíthetőségére is súlyosan kihat.

Az Abtv. 52. § (4) bekezdése megköveteli, hogy a panasz eljárás feltételeinek fennállását az indítványozónak igazolnia kell, a (6) bekezdés pedig előírja, hogy a panasz mellékleteként csatolni kell azokat az iratokat, amelyek az indítványban foglaltakat igazolják. Ennek alapján az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az érintettséget minden esetben iratokkal kell igazolni.

Sok esetben ez könnyen megoldható. A devizahiteles ügyekben a hitelszerződést, a cégek tevékenységét érintő jogszabályok támadása esetén a cégkivonatot, a taxisokra vonatkozó rendelet esetében a taxiengedélyeket mellékeltek.

Ha a panaszos az érintettség igazolásához szükséges iratokat nem adja be, az előzetes vizsgálat során az Alkotmánybíróság főtítkára hiánypótlásra hívja fel. Megjegyzendő, hogy a panaszos akkor sem tud hova fordulni, ha az eljáró tanács a főtítkári előkészítést követően hiánypótlási felhívás nélkül utasítja vissza a panaszt.

Az érintettség igazolásának hiánya a végzésekben rendszeresen az „érintettségét csak állította, de nem igazolta” fordulattal szerepel. Megszokott hivatkozás az is, hogy a panaszos a hiánypótlási felhívást követően „az érintettséget csak indokolta, de nem igazolta”. Látható tehát, hogy a főtítkári és a tanácsok ténylegesen dokumentumok becsatolását várják. Ez azonban sok esetben egyáltalán nem könnyű; sőt, néhány esetben lehetetlen, más esetekben pedig nem várható el.

A dohányzóhelyek kijelölésére vonatkozó szabály megsemmisítésére irányuló panasz benyújtója a beadványában hivatkozott arra, hogy ő dohányzó ember,

ezért érintett. Az Alkotmánybíróság ezzel kapcsolatban megállapította, hogy a panasz nem a dohányzást tiltó szabályt támadja, hanem a dohányzóhely kijelölésére vonatkozó rendelkezést, ahol a norma címzettje a dohányzóhely kijelölésére jogosult intézményvezető. Az tehát, hogy a panaszos dohányzó ember, ebben az ügyben nem volt releváns.²⁴ Az indokolás fényében felmerül a kérdés, hogy *a contrario* releváns lett volna-e a panaszos szenvedélye, ha a dohányzást tiltó rendelkezést támadja. És ha igen, hogyan igazolta volna, hogy ő dohányzó ember, és ezért érintett az ügyben?

Egy másik esetben két magánszemély amiatt nyújtott be panaszt, hogy az állam csak szigorú feltételek fennállta esetén támogatja az analóg inzulinkezelés egy éven túli alkalmazását. Az Alkotmánybíróság hiányolta az egészségügyi dokumentációt (szakorvosi javaslatot, laboratóriumi leletet, receptet), amely alapján az érintettség megállapítható lett volna.²⁵ Az, hogy egy egészségügyi előírás a panaszosra vonatkozik-e vagy sem, sok esetben egészségügyi szakkérdés. Ezt valószínűleg cukorbetegyeknél még meg lehet állapítani egy szakorvosi vélemény alapján. De vannak olyan egészségügyi állapotok, amelyeknél már kényesebb kérdés az orvosi iratok beszerzése. Ha az adott rendelet nem az inzulinkezeléssel kapcsolatos, hanem például egy, kábítószerhasználatot visszaszorító szerrel, és a betegnek létkérdés, hogy milyen támogatást kap rá, a kábítószerhasználatra utaló orvosi papírok becsatolása nem várható el a panaszostól.

2014-ben Miskolc város közgyűlése rendeletet hozott a közösségi együttélés szabályairól. Ebben szabálysértésnek minősítették például azt, ha az ingatlan tulajdonosa vagy használója az ingatlanán hulladékot raktároz, a rovarok elszaporodását elősegíti, az ingatlanában zajt, bűzt okoz, vagy éppen eláztatja azt. Az indítvány a tulajdonhoz való jog, a véleménynyilvánításhoz való jog, valamint a magán- és családi élethez való jog megsértésére utalt. A panaszos az érintettségre vonatkozó álláspontját részletesen kifejtette. Arra hivatkozott, hogy miskolci lakos (ezt lakcímkártyájának másolatával igazolta), és a lakóhelyeül szolgáló ingatlan a tulajdonában áll. Kifejtette, hogy érintettsége nem a támadott jogszabályok érvényesítése során kiszabott szankció alkalmazásával következik be, hanem az okozza az alapjog sérelmét, hogy a büntető jellegű magatartási szabályok alapjogai korlátozásával egy meghatározott magatartás tanúsítására kényszerítik: *„Mint miskolci lakhellyel rendelkező, illetve Miskolcon élő polgár mindennapi cselekedeteimet kénytelen vagyok az önkormányzati rendelethez igazítani, amennyiben elkerülni kívánom a bírság kiszabását”*. Az Alkotmánybíróság, mivel „nem

történt tényleges jogsérelem”, hiánypótlásra hívta fel az indítványozót az érintettség igazolására. Minthogy az indítványozó a hiánypótlásra adott válaszában *„az érintettséget csak indoklással igazolta”*, az eljáró tanács visszautasította a panaszt.²⁶

A konkrét eset rávilágít arra, hogy a szabálysértési és büntető jogszabályoknál nem várható el az érintettség igazolása. A szankcionáló szabálynak természetesen az a célja, hogy az egyének a tiltott magatartásoktól eltérő magatartást tanúsítsanak. Ez nyilvánvalóan mindenkire kihat, aki a jogszabály személyi hatálya alá tartozik. Kérdés tehát, hogy egy magatartás szabálysértésnek minősítése esetén ki minősül érintettnek, ha nem az, akitől a jogalkotó az ilyen magatartástól való tartózkodást elvárja. Nyilvánvaló, hogy nem csak az érintett, akit már megbírságotak a szabálysértés miatt. Az alkotmánybírósági megközelítés miatt a büntető törvénykönyv egy tényállásának megtámadása közvetlen panasszal szinte teljesen kizárt. Az érintettség állítása tartalmaz ugyanis egy beismerő vallomással, az érintettség igazolása pedig a beismerő vallomás bizonyítékokkal történő alátámasztásával érne fel. Ha pedig közvetlen panaszt nem lehet benyújtani, akkor az alapjogaiban sértett személynek meg kell várnia, míg büntetőeljárás indul ellene, évekig tartó procedúra után másodfokon is elítélik, és ezt követően valódi panaszt nyújthat be. Ez aligha nevezhető hatékony alapjogvédelemnek.

Ha egy alkotmányos jogorvoslati lehetőség több ügýtípusban lehetetlen feltételekhez kötött, vagy az eljáró szerv olyan feltételeket szab, amelyeknek a teljesítése a társadalom egy részétől nem várható el, az visszatartó erővel bír a panaszok benyújtására is. Vannak tehát olyan ügyek, amelyek valószínűleg azért nem kerülnek a testület elé, mert az érintettség – Alkotmánybíróság által megkövetelt – igazolása nem teljesíthető.

Számos *diszkriminatív jogszabály* éppen azért nem kerül az Alkotmánybíróság látókörébe, mert az érintettség igazolása elképzelhetetlen; még az érintettség állítása sem várható el. A már említett kábítószerhasználók mellett ide tartoznak például a pszichiátriai betegekkel, a vallási kisebbségekkel, a melegekkel vagy bizonyos politikai nézeteket vallókkal szemben diszkriminatív szabályok.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az alkotmányjogi panaszra vonatkozó új szabályok és az Alkotmánybíróság döntései alapján 2012-ben kialakulni látszott egy szigorú, a visszautasításnak nagy teret engedő, de jól alkalmazható gyakorlat az

érintettség vizsgálata terén. Az Alkotmánybíróság összetételének megváltozásával és a kényes, nagy érdeklődésre számot tartó ügyek számának növekedésével a testület a lefektetett elvektől megfelelő indok nélkül, önkényesen eltért. Ennélfogva az érintettség kérdésében nem fogalmazhatók meg olyan támpontok, amelyek a jogbiztonság elvének megfelelően kiszámíthatóvá tennék a befogadási eljárásokat.

A néhány esetben megjelenő engedékenyebb befogadási eljárás csak az alkotmányjogi panasz intézményének látszólagos létjogosultságát hivatott alátámasztani, valódi alapjogvédelemről nem beszélhetünk.

Az érintettség igazolása körében az Alkotmánybíróságnak lehetősége lett volna olyan értelmezés kialakítására, amely nem minden esetben követeli meg iratok csatolását. Ez még akkor is felvállalható lett volna, ha bizonyos esetekben az *actio popularis*hoz közelítő gyakorlat alakult volna ki. Ha a testület az Alaptörvényben felsorolt alapvető jogok hatékony érvényesülésének elvét komolyan venné, nem zárna ki jól körülhatárolható csoportokat az Alkotmánybírósághoz fordulás lehetőségéből. A papíralapú igazolás megkövetelése miatt olyan csoportok rekednek kívül a közvetlen alkotmányjogi panasz intézményéből, amelyeknek a leginkább szükségük lenne az alapjogi védelemre²⁷.

JEGYZETEK

1. Jelen tanulmány a magyar alkotmánybíróság 2012 és 2015 között hozott döntéseivel foglalkozik. Az új típusú alkotmányjogi panasz és az *actio popularis* közötti különbségről és az érintettség-fogalom nemzetközi aspektusairól lásd: VISSY Beatrix: Az individuális alapjogvédelem kilátásai az alkotmánybíráskodásban. *Magyar Közigazgatás*, 2012/2. 28–35.; KOVÁCS Kriszta: Az alkotmánybíráskodás jövője. *Fundamentum*, 2011/4. 74–77.; SOMODY Bernadette – VISSY Beatrix: Az alkotmánybíráskodás jövője. *Fundamentum*, 2011/4. 77–81.; SZALBOT Balázs: Az alkotmányjogi panasz legújabb kérdései – A közvetlen panasz. *De iurisprudentia et iure publico*, 2013/2.; BODNÁR Eszter: Az alkotmányjogi panasz – intézménytörténet és nemzetközi kitekintés, in BITSKEY Botond – TÖRÖK Bernát (szerk): *Az alkotmányjogi panasz kézikönyve*, HVG-ORAC, Budapest, 2015.
2. 3167/2015. (VII. 24.) AB végzés, ABK 2015/17., 1232.
3. 3317/2012. (XI. 12.) AB végzés, ABH 2012, II. 1785., 3123/2014. (IV. 24.) AB végzés, ABH 2014, II. 1821. Az indokolás az adott esetekben teljes mértékben megalapozott, azonban általánosságban nem zárható ki, hogy egy önkormányzat vagy más állami intézmény valódi alkotmányjogi panaszt nyújtson be, például a tisztességes eljárás vagy a jogorvoslati jog megsértésére hivatkozva.
4. Lévay Miklós a határozathoz fűzött párhuzamos indokolásában is hivatkozott a törvény indokolására. Szerinte minden olyan személyt, akit a büntetőeljárás törvény a büntetőeljárás alanyaként nevesít, érintettnek kellene tekinteni. Azaz, a sértettnek is lehetnek büntetőeljárásban megsértett alapjogai, ámbar nyilvánvaló, hogy a magánvádló a többletjogosítványai következtében szélesebb körben veheti igénybe az alkotmányjogi panasz intézményét. Ugyanehhez a határozathoz Stumpf István is párhuzamos indokolást fűzött, melyben éppen azt fejt ki, hogy az Alkotmánybíróság túl tágan értelmezte a magánvádló érintettségét, és nem hogy a sértetti pozíció, de még a magánvádlói pozíció sem feltétlenül jár az érintettség elismerésével.
5. 3065/2014. (III. 26.) AB határozat, ABH 2014, II. 1519. Szívós Mária különvéleményében ki is tért rá, hogy a panaszt a bírósági eljárásban nem részes személy terjesztette elő.
6. Kiss László különvéleményében részletesen kifejti, hogy mennyiben helyezkedik szembe a panasz befogadása az addigi gyakorlattal. Joggal veti fel a kérdést, hogy ha eddig a hipotetikus érintettséget nem fogadta el az Alkotmánybíróság, akkor ebben az ügyben ez miért volt másként. Stumpf István ezt tovább boncolgatja, és a hipotetikus jogsérelmet alátámasztandó öt feltételt ír le, amelyek az indítványozók esetleges későbbi jogsérelméhez szükségesek. És ha minden feltétel teljesül is, és a nőket a meghozott jogszabályok alapján alapjogi sérelem éri, a közvetlen panasz, illetve a régi típusú panasz ezt adott esetben orvosolhatja.
7. 3155/2013. (VII. 24.) AB végzés, ABH 2013, II. 2103.
8. 3133/2013. (VII. 2.) AB végzés, ABH 2013, II. 1911. A határozat meghozatalakor még lehetőség volt arra, hogy jogvédő szervezet – az érintett személy képviselőjeként eljárva – nyújtson be panaszt, ennek lehetőségét a végzés tartalmazza. Ma már ilyen törvényi lehetőség nincs.
9. 3104/2012. (VII. 26.) AB végzés, ABH 2012, II. 1147.
10. 3246/2014. (X. 3.) AB végzés, ABH 2014, II. 2577. A testület már a 3023/2012. (VI. 21.) AB végzésben is hasonlóképpen döntött – akkor az 1/1999. Büntető jogegységi határozat tárgyában –, a probléma részletes kifejtése azonban elmaradt. 2015-ben pedig egy pénzügyintézet támadta a 2/2014. Polgári jogegységi határozatot, a visszautasítás itt kifejezetten hivatkozik a közvetlen érintettség hiányára, és azt részletesen meg is indokolja. Ez utóbbi határozathoz Czine Ágnes fűzött különvéleményt. Szerinte a jogegységi határozatok kö-

- zött vannak olyanok, amelyek az érintettekre közvetlenül kihatnak. Példaként éppen a 2/2014. Polgári jogegységi határozatot említi, amely közvetlenül hatályosul, mivel arról rendelkezik, hogy egy szerződési feltétel semmisnek minősül, és a semmisség megállapításához bírói döntésre már nincs szükség [7/2015. (III. 19.) AB határozat, ABK 2015/35.].
11. 33/2012. (VII. 17.) AB határozat, ABH 2012, I. 99. Pokol Béla különvéleményében vitatta a közvetlen érintettséget, mivel a kérdéses szabályok csak egyedi munkáltatói döntéssel érintették volna közvetlenül az indítványozókat. A közvetlenség elvének kitégítése miatt panaszok áradatát vizionálta: „*alkotmányjogi panaszok tízezrei jöhetnek évenként az alkotmánybírákhoz, és ez el- lehetetleníti az Alkotmánybíróság munkáját*”.
 12. 32/2013. (XI. 22.) AB határozat, ABH 2013, I. 924.
 13. Lásd: 3069/2012. (VII. 26.) AB végzés, ABH 2012, II. 1054., 3075/2012. (VII. 26.) AB végzés, ABH 2012, II. 1073., 3091/2012. (VII. 26.) AB végzés, ABH 2012, II. 1115., 3238/2012. (IX. 28.) AB végzés, ABH 2012, II. 1579., 3308/2012. (XI. 12.) AB végzés, ABH 2012, II. 1762., 3332/2012. (XI. 12.) AB végzés, ABH 2012, II. 1830., 3353/2012. (XII. 5.) AB határozat, ABH 2012, II. 750., 3367/2012. (XII. 15.) AB végzés, ABH 2012, II. 1226., 3027/2013. (II. 12.) AB végzés, ABH 2013, II. 1262., 3030/2013. (II. 12.) AB végzés, ABH 2013, II. 1277.
 14. 24/2014. (VII. 22.) AB határozat, ABH 2014, I. 663. Salamon László különvéleményében arra utal, hogy a személyes érintettség kiterjesztő értelmezése az *actio popularis* előtt nyitott utat.
 15. Lásd még: Hadzhiev Bulgária elleni ügye (Application no. 22373/04, Judgement of 23 Oktober 2012.).
 16. Szívós Mária a határozathoz fűzött különvéleményében nem értett egyet a panasz befogadásával, és a potenciális személyes érintettség elfogadását az alkotmánybírói törvény által szabott keretek önkényes kitégítésének tekintette. Megjegyzendő, hogy az Alkotmánybíróság a panaszt befogadta, de nem találta megalapozottnak. A jelen tanulmány alapját képező előadást (Mérlegen az alkotmányjogi panasz – konferencia, Szeged, 2015. november 20.) követően, 2016. január 12-én az Emberi Jogok Európai Bírósága – amellet, hogy fenntartotta az érintettség kiterjesztő értelmezését – érdemben is elmarasztalta a magyar államot (Szabó és Vissy Magyarország elleni ügye, Application no. 37138/14, Judgement of 12 January 2016).
 17. 3201/2013. (X. 31.) AB határozat, ABH 2013, II. 2362.
 18. 3012/2012. (VI. 21.) AB végzés, ABH 2012, II. 1007. Megjegyzendő, hogy a végzésből az sem derül ki, hogy vajon az ellenállási jog olyan alapjog-e, ami alkotmányjogi panasz keretében felhívható. Ha ugyanis az ellenállási jog nem lehet panasz alapja, akkor joggal merül fel, hogy milyen „törvényes úton” lehet (és kell) fellépni a hatalom kizárólagos birtoklására irányuló törekvésekkel szemben, ha azok a jogalkotásban testesülnek meg.
 19. 3264/2012. (X. 4.) AB végzés, ABH 2012, II. 1215. Az ügyben a panaszos az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult, a László kontra Magyarország ügy 69924/12. számon folyamatban van.
 20. 24/2014. (VII. 22.) AB határozat, ABH 2014, I. 663.
 21. 33/2012. (VII. 17.) AB határozat, ABH 2012, I. 99.
 22. 3244/2014. (X. 3.) AB határozat, ABH 2014, II. 2549. Juhász Imre különvéleményében kifejtette, hogy a bírók kényszernyugdíjazásához képest itt több éves, illetve évtizedes időtávról van szó, amely nem vonható a „belátható idő” fogalomkörébe.
 23. Lásd: 3020/2012. (VI. 21.) AB végzés, ABH 2012, II. 1028., 3329/2012. (XI. 12.) AB végzés, ABH 2012, II. 1823., 3331/2012. (XI. 12.) AB végzés, ABH 2012, II. 1828.
 24. 3105/2012. (VII. 26.) AB végzés, ABH 2012, II. 1151.
 25. 3165/2013. (VII. 24.) AB végzés, ABH 2013, II. 2163.
 26. 3229/2014. (IX. 22.) AB végzés, ABH 2014, II. 2473. Az indítvány elérhető: <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/1007C086A6A262EBC1257ADA00525634?OpenDocument>
 27. E körben nem tekinthető megnyugtató körülménynek, hogy az alapvető jogok biztosa felkarolhatja ezen csoportok jogvédelmét, és szintén nem értékelhető a legfőbb ügyész indítványozási joga az Abtv. 26. § (3) bekezdése alapján. Ezek olyan állami szervek, amelyeknek diszkrecionális joga van eldönteni, hogy élnek-e indítványozási joggal vagy sem.